

FINALNO ISTRAŽIVANJE – OPIS UZORKA I INSTRUMENTATA

U cilju testiranja integrativnog modela relacija biopsihosocijalnih aspekata neplodnosti sprovedeno je finalno istraživanje u okviru projekta InsideMe (januar-mart 2024. godine). U ovom istraživanju učestvovalo je ukupno 427 žena koje žive na prostoru Republike Srbije. Uzorak su činile dve grupe – dva poduzorka. Kriterijum za ulazak u prvu podgrupu: žene starosti između 25 i 47 godina, koje su imale iskustvo vantelesne oplodnje ili se nalaze u pripremi za prvi postupak VTO i još uvek nisu postale majke ($N = 205$). Kriterijum za ulazak u drugu podgrupu: žene starosti između 25 i 47 godina, bez iskustva teškoće sa začećem, koje imaju bar jedno dete ($N = 222$). Kako bi se dobili što jasniji rezultati bilo je neophodno uključiti dve grupe ispitanica koje se što više razlikuju u pogledu iskustva ne/plodnosti. Stoga, žene koje se suočavaju sa sekundarnim sterilitetom i žene koje su imale iskustvo teškoća sa začećem, ali su se ipak ostvarile kao majke, nisu obuhvaćene istraživanjem. Istraživanje je realizovano onlajn, deljenjem linka do baterije upitnika putem onlajn društvenih mreža i aplikacija (Facebook, Instragram, X, Vajber) i u formi papir-olovka.

U cilju prikupljanja podataka formirane su dve verzije baterije upitnika - Baterija 1 i Baterija 2. Baterija 1 namenjena je ženama koje nemaju iskustva teškoće sa začećem, a Baterija 2 ženama koje se suočavaju sa teškoćama, trenutno su u VTO ili se pripremaju za prvi VTO postupak. Pored pitanja koja se odnose na prikupljanje osnovnih sociodemografskih informacija, obe baterije sadrže po trinaest (istih) skala kojima se mere stavovi i osobine. Razlika između ovih baterija ogleda se u tome što Baterija 2 sadrži dodatna pitanja koja se odnose na iskustvo sa VTO, instrument za procenu self-stigme u kontekstu infertiliteta i instrument za procenu reproduktivnog identiteta – dimenzije kriza reproduktivnog identiteta i rast.

Instrumenti zajednički za Bateriju 1 i Bateriju 2 – za oba poduzorka

- Početni deo baterije činila su pitanja koja su imala za cilj prikupljanje osnovnih **sociodemografskih podataka**: starost ispitanica, mesto stanovanja, stepen obrazovanja, radni status, status partnerske veze, zadovoljstvo partnerskom vezom, zadovoljstvo profesionalnom ulogom, zadovoljstvo materijalnim statusom, zadovoljstvo zdravljem.
- **Skraćena verzija upitnika važnosti životnih ciljeva (Lacković-Grgin, Tucak Junaković, Penezić i Pokrovac, 2008)** sadrži 16 ajtema koji se grupišu u četiri dimenzije: moć, postignuće, intimnost i altruizam. Upitnik ispituje u kojoj meri je ispitanicama važno da postignu svaki od ciljeva iz četiri domene. Ciljevi usmereni na moć i postignuće odnose se na pokretačku tendenciju ili delovanje, a ciljevi usmereni na intimnost i altruizam na zajedništvo. U skladu sa tim, moguće je

dalje kombinovanje ajtema tako da se spajanjem ajtema koji pripadaju dimenzijama intimnosti i altruizma dobija skor koji meri zajedništvo, a spajanjem ajtema koji pripadaju dimenzijama moći i postignuća mere ciljevi delovanja ili pokreta.

- **Multidimenzionalna skala socijalne podrške (MPSS; Zimet et al, 1988)** sastoji se od 12 ajtema koji mere opaženu socijalnu podršku. MSPSS obuhvata tri subskale: podršku porodice, podršku prijatelja i podršku značajne osobe. Prethodna istraživanja (Janković et al., 2009) ukazuju da je moguće izračunati i jedan skor koji se odnosi na ukupnu procenu socijalne podrške.
- **Izraženost pronatalističkih vrednosti** predstavlja upitnik kreiran za potrebe ovog istraživanja. Lista ajtema kreirana je oslanjajući se na definiciju pronatalističkih vrednosti datoj u literature (McCutcheon, 2018). Definicija pronatalističke ideologije: pronatalističke ideje (ideologija) podrazumeva propagiranje ili ohrabrivanje rađanja. („podsticanje svih rađanja kao povoljnih za individualno, porodično i društveno blagostanje“). Iz pozicije pronatalizma, majčinstvo se sagledava kao prirodno, nepromenljivo (engl. *fixed*) i centralno za identitet žene. U jednom društvu pronatalističke ideje ili vrednosti mogu biti manje ili više izražene/potencirane. Upitnik se sastoji od pet pitanja, a ukupan skor dobija se sumiranjem svih ajtema. Veći skor ukazuje na veću izraženost pronatalističkih vrednosti.
- **Skala bazičnih potreba (Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale – BPNSFS; Šakan, 2020)** sastoji se od 24 pitanja koja se grupišu u šest dimenzija: zadovoljstvo autonomije, frustracija autonomije, zadovoljstvo povezanošću, frustracija povezanosti, zadovoljstvo kompetencama i frustriranost kompetencama. Verzija skale koja je prevedena i adaptirana na srpski jezik (Šakan, 2020) korišćena je u ovom istraživanju.
- **Indeks rezolucije faze identiteta (Identity Stage Resolution Index, ISRI; Côté, 1997)** predstavlja instrument koji ima za cilj da proceni koliko je opsežno faza identiteta rešena u smislu integracije pojedinca u zajednicu drugih i koliko je ispitanica prepoznata kao potpuno funkcionalna odrasla osoba. Skala se sastoji iz 6 ajtema podeljenih u dve subskale: Skala rezolucije odraslog identiteta i Skala rezolucije socijalnog identiteta.
- **Eriksonov inventar psihosocijalnog stadijuma (Erikson Psychosocial Stage Inventory – EPSI; Rosenthal et al., 1981)** procenjuje u kojoj meri ispitanice imaju jasan osećaj ko su i u šta veruju, odnosno „stepen razvijenosti“ identiteta. Šest ajtema je formulisano tako da ukazuje na “pozitivan” smer razvoja (ukazuju na sintezu identiteta), a preostalih šest je formulisano tako da ukazuje na “negativan” smer (prema konfuziji identiteta).
- **Zabrinutost rodnim identitetom (GIC - gender identity concern; Grunberg et al., 2022)** utvrđena je na osnovu jednog ajtema: “Koliko ste zabrinuti zbog svog doživljaja sebe kao žene?”. Odgovore su ispitanice davale na skali od 0 (uopšte nisam zabrinuta) do 5 (veoma sam zabrinuta).
- **Skala generalizovanog anksioznog poremećaja (Generalized Anxiety Disorder 7-Item Scale - GAD-7; Spitzer et al., 2006)** primenjena je kao mera samoprocene nivoa anksioznosti doživljenog tokom protekle dve nedelje. Jedno pitanje iz originalnog upitnika izostavljeno je u ovom istraživanju (If you checked off any problems, how difficult have these made it for you to do your work, take care of things at home, or get along with other people?). U ovom istraživanju korišćena je verzija upitnika koja je validirana na srpskom jeziku (Rokvić, 2019).

- **Skala subjektivne vitalnosti (Subjective Vitality Scale; Ryan & Frederick, 1997)** odnosi se na procenu ispitanica u kojoj meri se osećaju živahno i energično. Sastoji se od sedam ajtema. <https://selfdeterminationtheory.org/subjective-vitality-scales/>
- **Upitnik o smislu života (Mean life Questionnaire-MLQ; Steger et al., 2006)** sastoji se iz dve dimenzije – dimenzija prisustva smisla života i dimenzija traganja za smislom života. U ovom istraživanju korišćena je samo dimenzija koja meri prisustvo smisla života koja sadrži 5 ajtema. Upitnik je prevela i prilagodila srpskom jeziku Milica Pavlović <http://www.michaelfsteger.com/wp-content/uploads/2013/03/MLQ-Serbian.pdf>
- **Skala pozitivnih i negativnih doživljaja/ Skala prisustva pozitivnih i negativnih emocija (SPANE - Scale of Positive and Negative Experience; Jovanović, 2015)** podrazumeva da ispitanice procenjuju koliko često su se tokom proteklih četiri nedelje osećali prijatne i neprijatne emocije. Skala se sastoji od 12 ajtema, pri čemu šest pitanja se odnosi na prijatne emocije doživljaje, a šest na neprijatne.
- **Skala percipiranog stresa (perceived stress scale - PSS-4; Warttig et al., 2013)** upotrebljena je u cilju samoprocene stresa koje su ispitanice doživeli u poslednjih mesec dana. Ova verzija skale predstavlja skraćenu formu upitnika sa 10 ajtema koja je adaptirana srpskom jeziku (Jovanović & Gavrilov, 2015).
- **Zadovoljstvo životom (Life satisfaction; Jovanović & Lazić, 2020)** procenjeno je jednim ajtemom: „Kada razmislite o svom životu i svojim životnim uslovima, koliko ste zadovoljni svojim životom u celini?”. Ispitanice su odgovor davala na skali od 0 do 10.

Instrumenti uključeni samo u Bateriju 2

Baterija 2 je, pored prethodno predstavljenih instrumenata, sadržala i dodatna pitanja koja su imala za cilj prikupljanja dodatnih informacija u vezi sa iskustvom teškoće sa začećem. Pitanja su se odnosila na dužinu neplodnosti, prirodu teškoća sa začećem, kao i neke specifične informacije: da li se ispitanice trenutno nalaze u VTO postupku; da li je reč o prvom ciklusu; ukoliko nije - koji po redu je ciklus VTO i informacije koje se odnose na udaljenost klinike u kojoj se trenutno leče. Jedno od postavljenih pitanja odnosilo se i na procenu zadovoljstva uključenošću partnera u postupak lečenja.

Pored ovih osnovnih pitanja Baterija 2 sadržala je i sledeće instrumente:

- **Instrument za procenu stigme u vezi sa infertilitetom namenjen ženama (Female Infertility Stigma Instrument - ISI-F; Taebi et al., 2022).** U ovom istraživanju korišćena je samo subskala samostigmatizacija koja sadrži 6 ajtema koji mere osećanja, percepciju i stavove koje žene imaju prema sebi u kontekstu svog infertiliteta.
- **Instrument za procenu reproduktivnog identiteta (*Reproductive Identity Questionnaire*; Čirović et al., in review)** odakle su korišćene su samo dimenzije instrumenta koje se odnose na procenu specifičnih aspekata RI žena koje imaju iskustva teškoća sa začećem - kriza identiteta i rast. Ove dve dimenzije sadrže ukupno 12 ajtema.

- Ćirović, N., Opsenica Kostić, J., Mitrović, M., Guberinić, M., Spasić Šnele, M., & Janković, I. (in review). Structure of reproductive identity in women with and without difficulty conceiving a child: Development and validation of Reproductive Identity Questionnaire.
- Grunberg, P., Miner, S., & Zelkowitz, P. (2022). Infertility and perceived stress: the role of identity concern in treatment-seeking men and women. *Human fertility*, 25(1), 117-127.
- Jankovic, S., Raznatovic, M., Marinkovic, J., Maksimovic, N., Jankovic, J., & Djikanovic, B. (2009). Relevance of psychosomatic factors in psoriasis: a case-control study. *Acta Derm Venereol*, 89(4), 364-368.
- McCutcheon, J. (2018). Reviewing pronatalism: a summary and critical analysis of prior research examining attitudes towards women without children. *Journal of Family Studies*, 16(4), 489-510. <https://doi.org/10.1080/13229400.2018.142603>
- Jovanović, V. (2015). Beyond the PANAS: Incremental validity of the Scale of Positive and Negative Experience (SPANE) in relation to well-being. *Personality and Individual Differences*, 86, 487–491. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.07.015>
- Jovanović, V., & Gavrilov, J. V. (2015). More than a (negative) feeling: Validity of the Perceived Stress Scale in Serbian clinical and non-clinical samples. *Psihologija*, 48(1), 5-18. <https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=0048-57051501005J>
- Jovanović, V., & Lazić, M. (2020). Is longer always better? A comparison of the validity of single-item versus multiple-item measures of life satisfaction. *Applied Research in Quality of Life*, 15, 675-692.
- Lacković-Grgin, K., Tucak Junaković, I., Penezić, Z. i Pokrivac, I. (2008). Skraćena verzija upitnika važnosti životnih ciljeva. U Z. Penezić, V. Ćubela Dorić, A. Proroković i I. Tucak Junaković, *Zbirka Psihologijskih skala i upitnika* (str. 70-82). Sveučilište u Zadru.
- Rokvić, N. (2019). Validacija srpske verzije skale generalizovanog anksioznog poremećaja (GAD7) - pilot studija. *Engrami*, 41(2), 68-79. <https://doi.org/10.5937/engrami1902068R>
- Rosenthal, D. A., Gurney, R. M., & Moore, S. M. (1981). From trust on intimacy: A new inventory for Examining erikson's stages of psychosocial development. *Journal of youth and adolescence*, 10(6), 525–537. <https://doi.org/10.1007/BF02087944>
- Spitzer, R. L., Kroenke, K., Williams, J. B., & Löwe, B. (2006). A brief measure for assessing generalized anxiety disorder: the GAD-7. *Archives of internal medicine*, 166(10), 1092–1097. <https://doi.org/10.1001/archinte.166.10.1092>
- Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S., & Kaler, M. (2006). The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 80-93. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.80>
- Šakan, D. (2020). Validation of the Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale (BPNSFS) on adolescents in Serbia. *Current Psychology*, 41(4), 2227-2240. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00742-z>
- Ryan, R. M., & Frederick, C. M. (1997). On energy, personality and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, 65, 529-565.
- Taebi, M., Kariman, N., Montazeri, A., Alavi Majd, H., & Jahangirifar, M. (2022). Development and psychometric properties of Female Infertility Stigma Instrument (ISI-F): A sequential mixed method study. *BMC women's health*, 22(1), 557. <https://doi.org/10.1186/s12905-022-02139-5>
- Warrtig, S. L., Forshaw, M. J., South, J., & White, A. K. (2013). New, normative, English-sample data for the short form perceived stress scale (PSS-4). *Journal of health psychology*, 18(12), 1617-1628. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1359105313508346>